

ФАСИЛІТАЦІЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ ТА ПАРТНЕРСТВА В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 37.064.3:378

DOI: 10.12958/2227-2747-2022-2(180)-59-69

Курило Віталій Семенович,

доктор педагогічних наук, професор,
академік Національної академії педагогічних наук України,
голова вченої ради ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»,
м. Полтава, Україна
donluga@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2471-3358>

Караман Олена Леонідівна,

доктор педагогічних наук, професор,
ректор ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»,
м. Полтава, Україна
karaman.olena.lnu@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8541-9972>

Для цитування: Курило В. С., Караман О. Л. Фасилітація як метод формування сприятливого соціально-психологічного клімату та партнерства в закладі вищої освіти. *Освіта та педагогічна наука*. 2022. № 2 (180). С. 59–69. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2\(180\)-59-69](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2(180)-59-69).

References (стандарт APA): Kurylo, V. S., & Karaman, O. L. (2022). Fasylytatsiia yak metod formuvannia spryiatlyvoho sotsialno-psykholohichnoho klimatu ta partnerstva v zakladi vyshchoi osvity [Facilitation as a Method of Forming a Favorable Socio-Psychological Climate and Partnership in a Higher Education Institution]. *Osvita ta pedahohichna nauka – Education and Pedagogical Sciences*, 2 (180), 59–69. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2\(180\)-59-69](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2(180)-59-69) [in Ukrainian].

Постановка проблеми. Формування соціально-психологічного клімату (СПК) у закладі вищої освіти (ЗВО) є важливим показником рівня соціального розвитку й згуртованості колективу та його потенціалу в досягненні освітніх цілей. Крім того, в умовах реформування освітньої галузі

зростає актуальність взаємодії всіх учасників освітнього процесу ЗВО на засадах партнерства, а також плідної співпраці ЗВО з суб'єктами соціального середовища. Така взаємодія є підґрунтям

для пізнання кожним учасником освітнього процесу себе, бачення реалізації власних можливостей, розвитку навичок командної роботи, саморозвитку; сприяє ефективному вирішенню нагальних проблем у сфері освіти, підвищенню рівня професіоналізму.

У сучасних освітніх реаліях досить гостро постає необхідність пошуку й використання інноваційних та ефективних змісту, технологій, методик, засобів, які б сприяли покращенню соціально-психологічного клімату та партнерства у ЗВО. Останнім часом зростає кількість досліджень, що теоретично обґрунтовують та пропонують для практичного використання метод фасилітації. Крім того, у світовій спільноті все частіше відбувається перенесення акценту на організацію освітнього процесу не як трансляцію інформації, а як фасилітацію процесів осмисленого й усвідомленого навчання (Волошко, 2021). Сучасна освіта передбачає створення комфортних соціально-психологічних умов для розвитку й саморозвитку всіх учасників освітнього процесу на засадах партнерства, взаємоповаги та взаємодовіри. За таких умов фасилітатор є наставником, який створює сприятливі умови для розвитку особистості як суб'єкта освітнього процесу, допомагає їй опанувати й розвивати ключові компетентності конкурентоспроможного члена сучасного суспільства (Трухан, 2019).

Аналіз актуальних досліджень. Наразі фасилітація є одним з активних методів підготовки майбутніх фахівців різних галузей знань, який досліджується на теоретичному й практичному рівнях. У сучасних наукових працях фасилітація розглядається як механізм розвитку лідерського потенціалу (Гура, 2014; Давиденко, 2020), технологія забезпечення виборчого процесу (Михайлов, 2020), соціально-психологічний і педагогічний феномен, що дає

зможу забезпечити ефективну взаємодію учасників освітнього процесу (Близнюкова, 2018; Волкова, 2001; Гельбак, 2011; Holen, Ashwin, Maassen & Stensaker, 2021; McLaughlin & Black-Hawkins, 2004), метод тренінгової діяльності (Березка, 2018; Трамбовецька, 2017) та ін.

Аналіз зазначених вище та інших досліджень свідчить, з одного боку, про міждисциплінарність цього феномену, а з іншого – про недостатній рівень його дослідження в різних галузях знань, зокрема педагогічній, щодо використання у ЗВО як інноваційного засобу формування сприятливого СПК та партнерства серед учасників освітнього процесу.

Отже, актуальність, низка невирішених питань, а також відсутність у вітчизняній педагогічній науці обґрунтування фасилітації як методу формування сприятливого СПК та партнерства в ЗВО зумовили вибір теми цієї публікації

Мета статті – розкрити сутність фасилітації як методу формування сприятливого соціально-психологічного клімату та партнерства в закладі вищої освіти.

Методологія та методи дослідження. У розвідці використано методи аналізу, синтезу, систематизації, порівняння, абстрагування для з'ясування змісту базових понять дослідження, розкриття сутності методу фасилітації в контексті формування сприятливого соціально-психологічного клімату та партнерства в закладі вищої освіти. Фасилітацію як метод формування сприятливого СПК і партнерства у ЗВО розглянуто в контексті особистісно зорієнтованого, гуманістичного та інноваційного наукових підходів.

Виклад основного матеріалу.

Сучасні вимоги до системи вищої освіти в Україні вимагають поглибленого вивчення теоретико-методологічних засад проблеми використання методу фасилітації, їхню адаптацію до освітньої діяльності конкретних ЗВО.

Відповідно до етимології поняття «фасилітація» (від англ. *facilitation* – допомога, полегшення, сприяння) у сучасному освітньо-науковому просторі розглядається як організація процесу колективного розв’язання проблем у групі, коли кожний учасник групи бере участь у прийнятті рішення. При такому форматі роботи групи одна людина – фасилітатор – бере на себе командну функцію лідера, посередника в розв’язанні проблеми.

У межах досліджень освітнього процесу поняття фасилітації широко використовується в аспекті міжособистісної взаємодії (О. Галіцан, З. Курлянд (2020); А. Гельбак (2011); С. Коломійченко (2010) та ін.), коли використання методу фасилітації призводить до інтенсифікації, покращення, прискорення, внесення позитивних змін до процесів взаємодії, спілкування, взаємовпливу учасників освітнього процесу.

Розглядаючи сутність фасилітації як методу освітньої діяльності (від гр. *τέθοδος* – «шлях крізь»), учені (М. Артюшина, С. Березка, О. Близнюкова, Н. Волкова, Г. Волошко, О. Галіцан, А. Гельбак, Т. Гура, А. Давиденко, С. Коломійченко, З. Курлянд, Л. Лукашова, М. Михайлов, В. Нестеренко, Т. Рогова, Г. Трухан, С. Хілько, R. Holen та ін.) тлумачать її як систематизовану сукупність кроків, які потрібно здійснити, щоб виконати певне професійне завдання чи досягти певної мети; алгоритм дій, інструмент, який допомагає полегшити процес спільного прийняття рішення.

За думкою сучасних дослідників, застосування методу фасилітації дає можливість більш глибоко розкрити потенціал особистості, забезпечує створення оптимальних умов для саморозвитку й самореалізації, а також побудову взаємин на основі взаємопізнання, взаєморозуміння, узгодженості спільних дій та взаємовпливу між усіма учасниками. Це свого роду – вільний акт співробітництва та співтворчості.

У своїх працях Л. Лукашова доводить, що теорія фасилітації ґрунтується на низці альтернативних теорій, спрямованих на продукування високої цінності для всіх учасників освітнього процесу.

Так, *теорія обмежень* ґрунтується на положенні про те, що кожна реальна система має принаймні одне обмеження, тобто щось таке, що перешкоджає їй досягти максимального використання потенціалу і вплинути на продуктивність, а також визначає максимальну потужність. Відповідне твердження дозволило дослідниці розглядати теорію обмежень у вигляді формули:

Продуктивність = Максимальний потенціал – Обмеження.

Інша теорія – *теорія скриньки* – будується за принципом «кайдзен» і передбачає постійне систематичне поступове покращення в роботі за рахунок виявлення головної причини проблем та прийняття чітких рішень.

Методологія *теорії шести стигм* дає змогу вдосконалювати системи та усувати дефекти. Її основними поняттями є якість, стандарти якості та варіація. Відповідно до теорії шести сигм стандарти якості або задовольняються, або ні. Проміжне положення відсутнє.

Теорія майстерного мислення скерована на досягнення постійно зростаючої цінності для учасників освітнього процесу (Лукашова, 2019).

С. Хілько виділяє низку принципів використання методу фасилітації на противагу традиційним методам освітньої практики:

1. Принцип абсолютного позитивного ставлення на противагу принципу умовно позитивного ставлення. У традиційній моделі дії учасників освітнього процесу кваліфікуються як успішні тільки в тому випадку, коли вони відповідають установленим стандартам авторитетної інстанції. Метод фасилітації пе-

редбачає підтримку права на особисту позицію в рамках колективного суб'єкта.

2. Принцип установлення «порядку через хаос» на противагу принципу поступового змінення. У традиційній моделі педагогічний процес розглядається як зворотний та лінійний, а в теорії фасилітації перехід особистості на більш високий етап розвитку передбачається через «хаос», що характеризується ознаками незворотності та нелінійності.

3. Принцип невизначеності на противагу принципу повної детермінації освітнього процесу. Стиль, темп і результати групового процесу важко передбачити та спрогнозувати.

4. Принцип колективного суб'єкта як спільної групової ідентичності, взаємної залученості та розподіленої відповідальності на противагу принципу індивідуальної відповідальності суб'єкта, який претендує на повний контроль в освітньому процесі (Хілько, 2016).

А. Давиденко, досліджуючи фасилітаційний підхід у вищій освіті, розглядає його в тріаді з особистісно зорієнтованим і гуманістичним підходами, зміст яких виражається в глобальній довірі людині й актуалізує тенденцію зростання, розвитку, реалізації особистістю власного потенціалу (Давиденко, 2020).

Учені, представники різних галузей знань, виокремлюють різні види фасилітації відповідно до сфери застосування: управлінську, медичну, правову, спортивну, графічну, соціальну, педагогічну, психологічну, бізнес-фасилітацію, екофасилітацію та ін. І кожен з цих видів відіграє значну роль у процесі самореалізації, саморозвитку особистості. Щодо формування сприятливого СПК та партнерства у ЗВО, то, на нашу думку, провідними є такі види фасилітації, як соціальна, педагогічна, управлінська, психологічна й екофасилітація.

Специфіку різних видів фасилітації визначено в наукових працях сучасних учених. Зокрема, соціальна фасилітація тлумачиться як така, що спирається на підтримку особистості з боку інших, тобто як метод підвищення ефективності діяльності особистості в умовах її функціонування в присутності інших людей (Нестеренко, 2014). У педагогічній фасилітації ключовими особливостями є організація освітнього простору, залучення та сприяння розкриттю потенціалу учасників/ць та групи загалом, а також підтримка учасників/ць у реалізації їхніх освітніх цілей (Абетка неформальної освіти, фасилітації і тренерства, 2017). Управлінська фасилітація спирається на командний підхід, що дозволяє створювати такі формати, при яких учасники обмінюються своїм унікальним досвідом, об'єднують, структурують його та набувають нових унікальних знань для впровадження їх у практичну діяльність (Михайлов, 2020). Психологічна фасилітація румовлена парадоксальним контролем над процесом самореконструкції та самоорганізації відкритої динамічної системи особистості. Екофасилітація передбачає управління відкритою динамічною системою особистості з метою підтримання її в стані саморозвитку (Хілько, 2016).

Спільним у зазначених видах фасилітації є те, що метод фасилітації загалом передбачає надання необхідних ресурсів, інформації та підтримки для того, щоб учасники певного процесу могли взаємодіяти й досягти поставленої мети. У системі вищої освіти вона становить супровід групового процесу, спрямований на ефективну комунікацію, прояснення й досягнення поставлених цілей (Абетка неформальної освіти, фасилітації і тренерства, 2017); дозволяє ефективно організувати обговорення складної теми та за відносно короткий проміжок часу отри-

мати результат (Березка, 2018); активізує креативну діяльність учасників освітнього процесу, ймовірніше прогнозування та пошукове конструювання (Хілько, 2016).

Отже, фасилітація передбачає діалог, розвиток світогляду, формування навичок критичного мислення, подолання конфліктних ситуацій мирним шляхом (медіація), вирішення проблем, пов'язаних з професійним вигоранням, розвиток толерантних, екологічних відносин. Фасилітатор повинен бути готовим працювати в умовах невизначеності, коли іноді здається, що процесом управляти неможливо. За допомогою методу фасилітації формується атмосфера свободи і можливостей особистості, усі дії виконуються за власним бажанням, самостійно й без примусу. Оптимальна спільна робота колективу, партнерство та позитивні міжособистісні відносини, вміння донести свою думку та при цьому вміти вислухати й почути думку іншого – усе це є основою фасилітації, що дозволяє віднести її до навичок «soft skills».

За твердженням М. Михайлова, фасилітація є одним з найпотужніших механізмів когнітивної соціалізації, умовою й запорукою розвитку суб'єктів освітнього процесу. Фасилітацію можна розглядати як процес і як результат. Як процес фасилітація становить розробку й управління командною структурою та процесами, які допомагають команді ефективно виконувати свою роботу, мінімізуючи проблеми, які виникають під час спільної взаємодії. Вона фокусується на таких напрямках: що необхідно досягти; хто повинен бути залучений; розробка процесу, у якому бере участь група, та послідовність виконуваних завдань; організація комунікаційних процесів; досягнення відповідного рівня участі та використання ресурсів; групова енергія, рушійні сили і здібності учасників; фізичне й психологічне середовище. Як результат фасилітація дозволяє допо-

могти команді стати кращою за рахунок: підвищення якості прийнятих рішень; підвищення відповідальності щодо прийнятих рішень; значного скорочення часу реалізації рішень; покращення відносин у групі; посилення особистої задоволеності учасників групи; сприяння організаційному навчанню (Михайлов, 2020).

К. Роджерс формулює умови, за яких фасилітація стає засобом формування сприятливого СПК у колективі:

1. Справжність, щирість або конгруентність. Сприйняття своїх почуттів як цілком природних і нормальних, вміння їх виражати у формі, яка не образить і не скривдить.

2. Безумовне прийняття й позитивне ставлення до учасників освітнього процесу, упевненість у можливостях і здібностях кожного.

3. Емпатія. Основоположними для розуміння сутності фасилітації є ідеї про самоцінність особистості й притаманну їй потребу постійного вдосконалення. Рушійними силами фасилітованої взаємодії є внутрішньоособистісні протиріччя, а основними характеристиками – діалог, свобода, творчість, розвиток позитивної «Я-концепції» (Психологія діяльності та навчальний менеджмент, 2008).

Т. Рогова також обґрунтовує низку умов для ефективного використання методу фасилітації у ЗВО – організаційних, психологічних, педагогічних і методичних умов. *Організаційні умови* передбачають розділ управлінських функцій між учасниками освітнього процесу з метою створення мотивації до спілкування та спільної діяльності. *Психологічні умови* вимагають дотримання етичних норм взаємодії, які базуються на повазі один до одного і довірі, гнучкості і діалозі, толерантності; використання непрогнозованої, непередбачуваної ситуації як можливості розвитку. *Педагогічні умови* полягають у необхідності во-

лодіння якісними комунікативними навичками, готовністю до інновацій, створення творчої атмосфери. *Методичні умови* – у вмінні визначати мету й завдання спільних дій, виробляти тактику, планувати свої дії, прогнозувати можливі наслідки, узагальнювати нові ідеї, співпрацювати в команді, усвідомлено здійснювати рефлексивні дії, спрямовані на розуміння та адекватну оцінку власного «Я», діяльності та поведінки (Рогова, 2020).

За думкою А. Давиденко, найбільш значущими характеристиками фасилітації в контексті формування сприятливого СПК та партнерства у ЗВО є:

- *співпраця* всіх учасників під час взаємодії: розуміння й підтримка один одного, конструктивне вирішення конфліктних ситуацій, які можуть виникати в процесі спільної діяльності;

- *власна позиція*: право кожного на власну думку й позицію; ненав'язування власної думки іншим, уміння слухати інших;

- *індивідуальність і рівність*: кожен суб'єкт розглядається як унікальна особистість, але при цьому орієнтація на всіх учасників;

- *саморозкриття*: щире, відкрите висловлювання своїх почуттів і переживань, сприяння встановленню довірчих відносин у колективі;

- *фасилітаційна організація освітнього просторового середовища*: сприяння встановленню контактів, виконанню групових завдань, обміну думками та емоціями, посиленню зворотного зв'язку і взаєморозуміння (Давиденко, 2020).

Розглядаючи фасилітативний механізм у контексті формування сприятливого СПК та партнерства у ЗВО, розділяємо позицію М. Михайлова щодо мобілізації команди для ефективного функціонування в організації, який зазначає, що ефективна організація можлива, коли: діяль-

ність усіх підрозділів та окремих співробітників організації координується відповідно до мети і планів її досягнення; організовані людські ресурси; рішення приймають люди, які володіють інформацією; стимулюється зростання і розвиток; створюються креативні і життєздатні робочі групи; наявні горизонтальні й вертикальні комунікації, обмін інформацією, зворотний зв'язок; успішне вирішення конфліктних ситуацій відбувається на основі використання методів прийняття рішень (Михайлов, 2020).

Загалом вивчення фасилітації як методу формування сприятливого СПК та партнерства у ЗВО дає можливість побачити її роль і доцільність у забезпеченні успішної взаємодії та комунікації учасників освітнього процесу; зрозуміти, що ЗВО буде більш адаптивним, а члени колективу / команди здатними самостійно вирішувати проблеми за умови фокусування уваги на цілях та ресурсах їх досягнення. Використання методу фасилітації сприятиме зростанню активності членів колективу щодо комунікації задля партнерства, зокрема партнерства ЗВО з суб'єктами всіх рівнів системи освіти та різнопрофільними суб'єктами соціального середовища.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, під фасилітацією розуміємо таку організацію освітнього процесу, за якої стає можливим колективне розв'язання проблемних ситуацій у групі, коли кожний учасник освітнього процесу бере участь у прийнятті рішення на основі ефективної комунікації, діалогу, уміння донести свою думку, вислухати й почути думку іншого, прояснення й досягнення поставлених освітніх цілей тощо.

Оптимальним механізмом створення сприятливого соціально-психологічного клімату та партнерства у ЗВО є використання методу фасилітації, який тлумачимо як систематизовану сукупність кроків, ал-

горитм дій, інструмент, який допомагає полегшити процес спільного прийняття рішення, виконати певне освітнє чи професійне завдання, досягти певної мети.

Використання методу фасилітації в освітньому процесі ЗВО допомагає подоланню бар'єрів психічної напруженості в процесі комунікації, забезпечує відкритість, доступність і демократичність закладу вищої освіти, об'єднання учасників освітнього процесу на відповідних умовах розподілу праці та активної участі в її реалізації, співпрацю на принципах рівності й добровільності.

Ефективне застосування методу фасилітації в контексті формування сприятливого СПК та партнерства в ЗВО передбачає створення організаційних, психологічних, педагогічних і методичних умов, які забезпечують можливість успішної взаємодії і комунікації за умови, що заклад вищої освіти буде більш адаптивним, а члени колективу / команди здатні самостійно вирішувати проблеми, фокусуючи увагу на ресурсах і досягненні цілей.

Для формування сприятливого СПК та партнерства, забезпечення ефективної командної взаємодії в діяльності ЗВО потрібно враховувати інтереси всіх суб'єктів освітнього процесу, покращувати навички спільної роботи, досягати доцільного розподілу обов'язків, проводити заходи, спрямовані на згуртування колективу.

Перспективу подальших розробок щодо порушеної проблеми вбачаємо в розробці та впровадженні в освітній процес ЗВО комплексу педагогічних завдань для студентів педагогічних спеціальностей, що ґрунтуються на методі фасилітації, які дозволять поєднати в собі різні методи групової роботи, розкрити індивідуальний потенціал усіх учасників, створити сприятливий соціально-психологічний клімат для досягнення сучасних цілей освітньої діяльності.

Література

Абетка неформальної освіти, фасилітації і тренерства «ТОБТО» / ред.-упоряд. Н. Трамбовецька. Київ : Інша освіта, 2017. 53 с.

Березка С. Використання методів фасилітації у соціально-психологічному тренінгу: практичні аспекти. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2018. № 4 (96). С. 318–328.

Ближнюкова О. М. Соціально-психологічні чинники фасилітації розвитку особистості підліткового віку : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Сєверодонецьк, 2018. 203 с. DOI: [https://doi.org/10.33216/monographsnu\(lale-16\)-2022-222](https://doi.org/10.33216/monographsnu(lale-16)-2022-222).

Волкова Н. П. Соціально-психологічний клімат у педагогічному колективі. Київ : Академія, 2001. 460 с.

Волошко Г. Фасилітативний підхід як умова організації реверсивного навчання майбутніх педагогів. *Теорії та технології інноваційного розвитку професійної підготовки майбутнього вчителя в контексті концепції «Нова українська школа: монографія* / за заг. ред. А. А. Сбруєвої. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. С. 61–82. DOI: <https://doi.org/10.24139/978-966-698-308-7/061-082>.

Галіцан О. А., Курлянд З. Н. Детермінанти підготовки майбутніх учителів до педагогічної фасилітації у професійній діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 21. Т. 1. С. 170–173. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.1-36>.

Гельбак А. М. Концептуальне обґрунтування програми фасилітативного впливу вчителя на розвиток комунікативних навичок у підлітків. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Інституту психології

імені Г. С. Костюка НАПН України. 2011. Т. 7. Вип. 20. Ч. 1. С. 96–99.

Гура Т. В. Педагогічна фасилітація – механізм розвитку лідерського потенціалу студентів в умовах технічного університету. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2014. № 3. С. 32–44.

Давиденко А. О. Фасилітативне лідерство як шлях до подолання мовних та комунікативних бар'єрів студентів. *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура : зб. наук. праць / за заг. ред. О. В. Ковтун*. Київ : НАУ, 2020. С. 68–71. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/54020>.

Коломійченко С. Ю. Підготовка май-бутнього вчителя у вищих педагогічних навчальних закладах до організації фасилітаційного спілкування з учнями : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2010. 24 с.

Лукашова Л. В. Теорії та моделі фасилітації підприємницької діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер.: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 27. Ч. 1. С. 99–106. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-27-19>.

Михайлов М. О. Особливості запровадження організаційно-фасилітативного механізму у залученні громадян до електоральної комунікації. *Державне будівництво*. 2020. № 2. DOI: <https://doi.org/10.34213/db.20.02.05>.

Михайлов М. Роль фасилітативного механізму у забезпеченні виборчого процесу в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8. № 6. С. 30–36. DOI: <https://doi.org/10.15421/1520103>.

Нестеренко В. В. Фасилітативна підтримка студентів у процесі їхньої самореалізації і саморозвитку як суб'єктів самостійної навчальної діяльності. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2014. Вип. 65. С. 248–254.

Психологія діяльності та навчальний менеджмент: навч. посіб. / М. В. Артюшина, Л. М. Журавська, Л. А. Колесніченко та ін.; за заг. ред. М. В. Артюшиної. Київ : КНЕУ, 2008. 336 с.

Рогова Т. В. Фасилітація як потужний інструмент командної взаємодії в діяльності шкільних дитячих організацій. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69. Т. 1. С. 183–187. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-1.36>.

Трухан Г. В. Фасилітативні вміння сучасного вчителя: суть, структура, місце в системі педагогічної фасилітації. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2019. №47. С. 146–156. DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2019.47.13>.

Хілько С. О. Особливості формування фасилітаційної позиції майбутнього психолога в системі післядипломної педагогічної освіти. *Післядипломна освіта в Україні*. 2016. № 1. С. 83–86.

Holen R., Ashwin P., Maassen P., Stensaker B. Student partnership: exploring the dynamics in and between different conceptualizations. *Studies in Higher Education*. 2021. № 46 (12). Pp. 2726 – 2737. DOI: <https://doi.org/10.1080/03075079.2020.1770717>.

McLaughlin C., Black-Hawkins K. A schools-university research partnership: understandings, models and complexities. *Journal of In-Service Education*. 2006. №30 (2). Pp. 265–284. DOI: <https://doi.org/10.1080/13674580400200245>.

References

- Trambovetska, N.** (Ed.). (2017). Abetka neformalnoi osvity, fasylytatsii i trenerstva «TOBTO» [Alphabet of Informal Education, Facilitation and Coaching «OB-TO»]. Kyiv : Insha osvita [in Ukrainian].
- Berezka, S.** (2018). Vykorystannia metodiv fasylytatsii u sotsialno-psykholohichnomu treninhu: praktychni aspekty [The Use of Facilitation Methods in Social-Psychological Training: Practical Aspects]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu – Humanization of the Educational Process*, 4 (96), 318–328 [in Ukrainian].
- Blyzniukova, O. M.** (2018). Sotsialno-psykholohichni chynnyky fasylytatsii rozvytku osobystosti pidlitkovoho viku [Socio-Psychological Factors Facilitating the Development of Personality in Adolescence]. *Candidate's thesis*. Sievierodonetsk [in Ukrainian].
- Volkova, N. P.** (2001). Sotsialno-psykholohichni klimat u pedahohichnomu kolektyvi [Socio-Psychological Climate in the Teaching Staff]. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].
- Voloshko, H.** (2021). Fasylytatyvnyi pidkhid yak umova orhanizatsii reversyvnogo navchannia maibutnykh pedahohiv [Facilitation Approach as a Condition for Organizing Reversible Training of Future Teachers]. *Teorii ta tekhnolohii innovatsiinoho rozvytku profesiinnoi pidhotovky maibutnoho vchytelia v konteksti kontseptsii «Nova ukrainska shkola» – Theories and Technologies of Innovative Development of Professional Training of Future Teachers in the Context of the Concept «New Ukrainian School»*, (pp. 61–82). Sumy : SumDPU imeni A. S. Makarenka. DOI: <https://doi.org/10.24139/978-966-698-308-7/061-082> [in Ukrainian].
- Halitsan, O. A., & Kurliand, Z. N.** (2020). Determinanty pidhotovky maibutnykh uchyteliv do pedahohichnoi fasylytatsii u profesiinii diialnosti. *Innovatsiina pedahohika [Determinants of Preparation of Future Teachers to Pedagogical Facilitation in the Professional Activity]*. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Pedagogy*, 21 (1), 170–173. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.1-36> [in Ukrainian].
- Helbak, A. M.** (2011). Kontseptualne obgruntuvannia prohramy fasylytatyvnoho vplyvu vchytelia na rozvytok komunikatyvnykh navychok u pidlitkiv [Conceptual Justification of the Program of the Teacher's Facilitative Influence on the Development of Communication Skills in Adolescents]. *Aktualni problemy psykholohii: zb. nauk. prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy – Actual Problems of Psychology: Scientific Papers of the G.S. Kostiuk Institute of Psychology Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, 7 (20), 96–99 [in Ukrainian].
- Hura, T. V.** (2014). Pedahohichna fasylytatsiia – mekhanizm rozvytku liderskoho potentsialu studentiv v umovakh tekhnichnoho universytetu [Pedagogical Facilitation is a Mechanism for Developing the Leadership Potential of Students in the Conditions of a Technical University]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy: filosofii, psykholohiia, pedahohika, sotsiolohiia – Theory and Practice of Social Systems Management: Philosophy, Psychology, Pedagogy, Sociology*, 3, 32–44 [in Ukrainian].
- Davydenko, A. O.** (2020). Fasylytatyvne liderstvo yak shliakh do podolannia movnykh ta komunikatyvnykh barieriv studentiv [Facilitative Leadership as a Way to Overcome Language and Communication Barriers of Students]. *Podolannia movnykh ta komunikatyvnykh barieriv: osvita, nauka, kultura – Overcoming Language and Communication Barriers: Education, Science, Culture: coll. of science works*, (pp. 68–71). Kyiv : NAU. Retrieved from <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/54020> [in Ukrainian].

Kolomiichenko, C. Yu. (2010). Pidhotovka maibutnoho vchytelia u vyshchyykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh do orhanizatsii fasylytatsiinoho spilkuвання z uchniamy [Preparation of the Future Teacher in Higher Pedagogical Educational Institutions for the Organization of Facilitating Communication with Students]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

Lukashova, L. V. (2019). Teorii ta modeli fasylytatsii pidpriumnytskoi diialnosti [Theories and Models of Facilitation of Entrepreneurial Activity]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Ser.: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, 27 (1), 99–106. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-27-19> [in Ukrainian].

Mykhailov, M. O. (2020). Osoblyvosti zaprovadzhennia orhanizatsiino-fasylytatyvnoho mekhanizmu u zaluchenni hromadian do elektoralnoi komunikatsii [Peculiarities of Introducing an Organizational and Facilitating Mechanism in the Involvement of Citizens in Electoral Communication]. *Derzhavne budivnytstvo – State Construction*, 2. DOI: <https://doi.org/10.34213/db.20.02.05> [in Ukrainian].

Mykhailov, M. (2020). Rol fasylytatyvnoho mekhanizmu u zabezpechenni vyborchoho protsesu v Ukraini [The Role of the Facilitative Mechanism in Support of the Election Process in Ukraine]. *Aspekty publichnoho upravlinnia – Public Administration Aspects*, 8 (6), 30–36. DOI: 10.15421/1520103 [in Ukrainian].

Nesterenko, V. V. (2014). Fasylytatyvna pidtrymka studentiv u protsesi yikhnoi samo-realizatsii i samorozvytku yak subiektiv samostiinoi navchalnoi diialnosti [Facilitative Support of Students in the Process of their Self-realization and Self-development as Subjects of Independent Educational Activity]. *Zbirnyk*

naukovykh prats Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Pedahohichni nauky – Collection of scientific works of Kherson State University. Pedagogical sciences, 65, 248–254 [in Ukrainian].

Artiushyna, M. V. (Ed.). (2008). Psykholohiia diialnosti ta navchalnyi menedzhment [Activity Psychology and Educational Management]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

Rohova, T. V. (2020). Fasylytatsiia yak potuzhnyi instrument komandnoi vziaiemodii v diialnosti shkilnykh dytiachykh orhanizatsii [Facilitation as a Powerful Tool of Team Interaction in the Activities of School Children's Organizations]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of Formation of Creative Personality in Higher and Secondary Schools*, 69 (1), 183–187. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-1.36> [in Ukrainian].

Trukhan, H. V. (2019). Fasylytatyvni vminnia suchasnoho vchytelia: sut, struktura, mistse v systemi pedahohichnoi fasylytatsii [Facilitative Skills of a Modern Teacher: Essence, Structure, Place in the System of Pedagogical Facilitation]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia – Theory and Methodology of Teaching and Upbringing*, 47, 146–156. DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2019.47.13> [in Ukrainian].

Khilko, S. O. (2016). Osoblyvosti formuvannia fasylytatsiinoi pozytsii maibutnoho psykholoha v systemi pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity [Peculiarities of the Formation of the Facilitating Position of the Future Psychologist in the System of Postgraduate Pedagogical Education]. *Pisliadyplomna osvita v Ukraini – Postgraduate education in Ukraine*, 1, 83–86 [in Ukrainian].

Holen, R., Ashwin, P., Maassen, P., & Stensaker, B. (2021). Student partnership: exploring the dynamics in and between different conceptualizations. *Studies in Higher Education*, 46 (12), 2726–2737. DOI: <https://doi.org/10.1080/03075079.2020.1770717>.

McLaughlin, C., & Black-Hawkins, K. (2006). A schools-university research partnership: understandings, models and complexities. *Journal of In-Service Education*, 30 (2), 265–284. DOI: <https://doi.org/10.1080/13674580400200245>.

***

Курило В. С., Караман О. Л. Фасилітація як метод формування сприятливого соціально-психологічного клімату та партнерства в закладі вищої освіти

У статті розкрито сутність фасилітації як методу формування сприятливого соціально-психологічного клімату та партнерства в закладі вищої освіти.

Зазначено, що створення сприятливого соціально-психологічного клімату і партнерства в закладі вищої освіти передбачає подолання бар'єрів психічної напруженості в процесі комунікації, відкритість, доступність і демократичність закладу вищої освіти, об'єднання учасників освітнього процесу на відповідних умовах розподілу праці та активної участі в її реалізації, співпрацю на принципах рівності й добровільності.

Механізм застосування методу фасилітації в контексті формування сприятливого соціально-психологічного клімату і партнерства в закладі вищої освіти представлено як створення організаційних, психологічних, педагогічних і методичних умов, які забезпечують можливість успішної взаємодії і комунікації за умови адаптивності закладу вищої освіти і здатності членів колективу / команди самостійно вирішувати проблеми, фокусуючи увагу на ресурсах і досягненні цілей.

Ключові слова: фасилітація, метод фасилітації, заклад вищої освіти, колектив, команда, партнерство, соціально-психологічний клімат.

Kurylo V. S., Karaman O. L. Facilitation as a Method of Forming a Favorable Socio-Psychological Climate and Partnership in a Higher Education Institution

The article reveals the essence of facilitation as a method of forming favorable socio-psychological climate and partnership in a higher education institution.

It has been noted that the creation of favorable socio-psychological climate and partnership in a higher education institution involves overcoming barriers of mental tension in the process of communication, openness, accessibility and democracy of a higher education institution, unification of the educational process participants under appropriate conditions of labor division and active participation in its implementation, cooperation on the principles of equality and voluntariness.

The mechanism of application of the facilitation method in the context of the formation of favorable socio-psychological climate and partnership in a higher education institution is presented as the development of organizational, psychological, pedagogical and methodical conditions that ensure the possibility of successful interaction and communication, provided that a higher education institution is adaptable and that members of staff / team are independent in solving problems by focusing on resources and achieving goals.

Keywords: facilitation, facilitation method, higher education institution, staff, team, partnership, socio-psychological climate.

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

